

Teorija afektivnog vezivanja:

Bolbijeva teorija

Kontekst nastanka teorije vezivanja

- Druga polovina XX veka:
 - jačanje empirijskog metoda i istraživanje složenih pojava
- Bolbi: lekar, psihijatar, psihoanalitičar
- Zazo, Lorenc, Harlov... Darwin, Frojd
- Posleratna Evropa
- 1958. „*Priroda detetove vezanosti za majku*“

Osnovne ideje Bolbijeve teorije vezivanja

- Primarna socijalnost deteta – potreba za posebnom vrstom vezivanja za odraslog
- Potreba za osećanjem sigurnosti i zaštitom
- Rano iskustvo kao osnova za kasniji emocionalni, kognitivni i socijalni razvoj
- Teorija širokog eksplanatornog opsega
- Mali broj dobro utemeljenih pojmova i principa
- Mogućnost operacionalizacije
- Moguće dokazati njenu tačnost / netačnost

Afektivno vezivanje

- Def: ciljem usmeren sistem ponašanja koji za cilj ima održavanje blizine i kontakta sa majkom
 - Uverenje da će figura - sigurna baza „uvek biti tu za mene“, dostupna, responzivna, da će pružiti pomoć, zaštitu i sigurnost...

А у њој су се Велики Меда и
Мали Меда сместили у Медвеђу
фотељу, утоплили се и ушушкали.
„Јеси ли се уплашио, Мали Медо?“,
питао је Велики Меда.
„Јеси ли се уплашио када си упао у воду?“
„Нисам, јер сам знао да си ти ту“,
казао му је Мали Меда.
„Тако је, Мали Медо“, потврдио је
Велики Меда.
„Кад год ти будем потребан,
бићу ту...“

Afektivno vezivanje

- Obrasci ponašanja koji čine sistem: iniciranje i održavanje interakcije, izbegavanje odvajanja, istraživanje i povlačenje ka majci
- Funkcija: obezbeđivanje blizine radi zaštite i nege
- Komplementarni sistem ponašanja – materinsko staranje
- Antitetični sistem ponašanja: istraživanje i igra deteta
- Različito od zavisnosti i seksualnosti

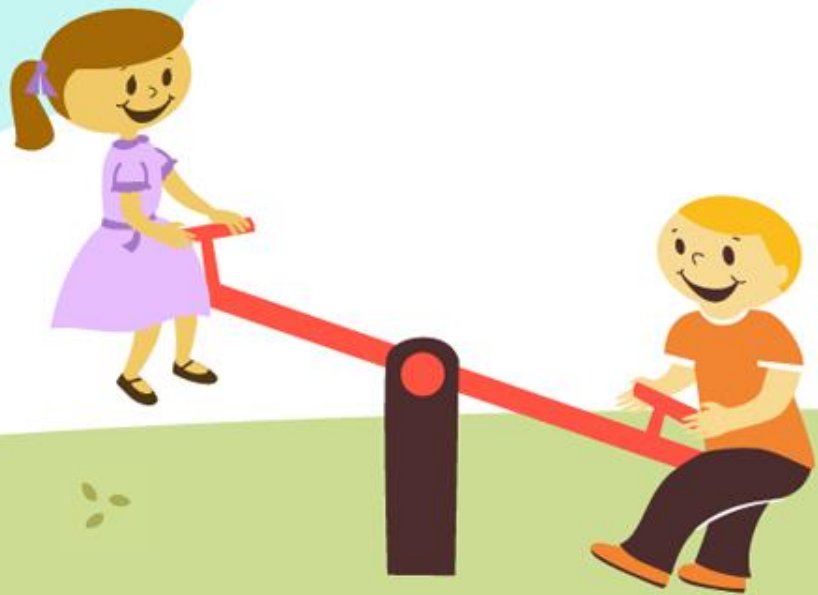

Kriterijumi za diferenciranje afektivne vezanosti

- **Meri Ejnsvort**
- Traženje blizine
- Ponašanje prema bazi sigurnosti
- Ponašnje prema utočištu
- Protest usled odvajanja

Baza sigurnosti

Karakteristrike baze sigurnosti

- Osetljiv i responzivan roditelj
- Dostupan, „baza koja čeka“
- Reaguje samo kada treba, podstiče autonomiju

- Razvojno udaljavanje od baze
- Uverenje deteta/adolescenta da je dostupna, sigurna i da će reagovati

Počeci istraživanja afektivne vezanosti

- Metode i tehnike određene osnovnim teorijskim postavkama o vezanosti kao sistemu ponašanja koji ima za cilj fizičku blizinu sa drugom osobom i koji se aktivira u određenim uslovima
- Prvo istraživanje M. Ejnsvort – terensko istraživanje u Ugandi
 - Posmatranje interakcije majke i deteta u prirodnim uslovima
- Baltimorska longitudinalna studija – posmatranje dopunjeno eksperimentalnom procedurom „strane situacije“
 - Kategorizacija proistekla iz ove procedure poslužila kao osnov za razvoj većine kasnijih mera za procenu organizacije vezanosti
- Veliki broj instrumenata za ispitivanje individualnih razlika i uzrasnih specifičnosti afektivnog vezivanja

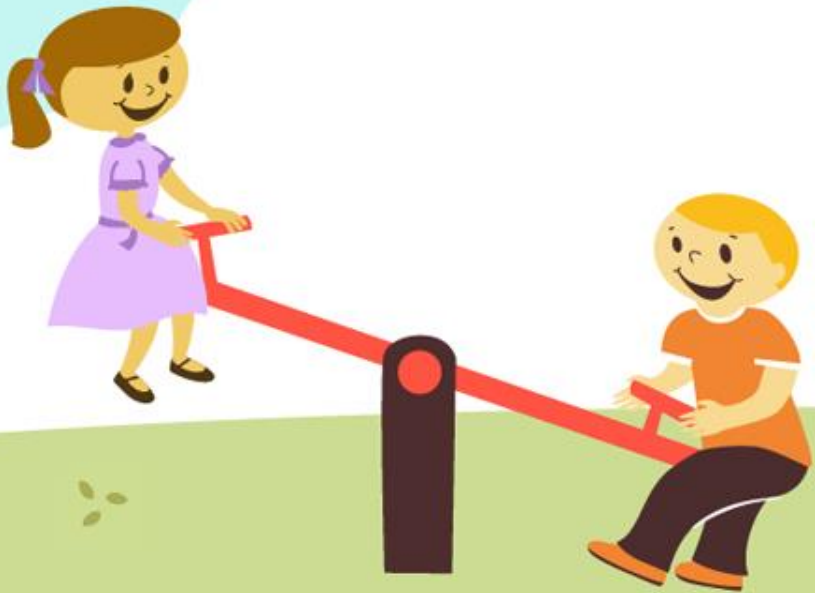

Posmatranje ponašanja – strana situacija

- Posmatranje deteta u eksperimentalnoj situaciji
- Procedura zasnovana na koncepciji figure vezanosti kao baze sigurnosti
- Soba opremljena igračkama za decu – podstiče igru i istraživačko ponašanje
- Osmam 3-minutnih epizoda u kojima se dete izlaže (sve većem) stresu – aktivira sistem afektivne vezanosti
- Namenjena deci uzrasta od 12 do 18 (ili 20) meseci
- Posmatra se
 - kvalitet detetovog istraživanja kada je majka prisutna i kada je odsutna
 - kvalitet odnosa deteta prema majci kada je prisutna, odlazi i kada se vraća
- Klasifikacija na sigurne, i tri obrasca nesigurne vezanosti

Razvoj afektivne vezanosti

Razvoj afektivne vezanosti

- Rana osetljivost za socijalne draži i socijalne reakcije
- Do uzrasta od oko 7 meseci beba ne pokazuje uznemirenost zbog odlaska majke
 - Značajna kros-kulturna doslednost – univerzalna karakteristika
- Od 7 -15 meseca raste % dece koji pokazuje uznemirenost usled odvajanja

- Razvoj afektivne vezanosti tokom prve 3 godine – kroz četiri faze:
 - Orijehtacija i signalizacija bez diskriminacije figure
 - Orijehtacija i signalizacija usmereni ka izdvojenoj figuri
 - Održavanje blizine sa izdvojenom figurom putem lokomocije i signala
 - Formiranje ciljem usmerenog partnerstva

I: Orijehtacija i signalizacija bez diskriminacije figure

- Od rođenja do 2.-3. meseca
- Nema izdvajanja figure
- Specifično socijalne reakcije: orijentacija, praćenje pogledom, pružanje ruku, osmehivanje i brbljanje – dete privlači pažnju
- Odrasli održava blizinu i brine o detetu
- Ako su iniciranje kontakta i reagovanje na signale deteta usklađeni sa potrebama deteta razvija se stabilan obrazac interakcije

II: Orijentacija i signalizacija usmereni ka izdvojenoj figuri

- Od 3. do 7. meseca
- Izdvojena jedna ili više figura
 - Dete još ne doživljava majku kao subjekta nezavisnog od njegovog iskustva
- Složeniji obrasci ponašanja usmereni ka jednoj figuri:
 - plač/prekidanje plača, osmehivanje, vokalizacija, orijentacija, radost pri dolasku, privijanje i istraživanje
- Dete sve više aktivno inicira kontakt i interakciju sa figurom vezanosti
- Restrikcija uslova i stimulusa koji aktiviraju/prekidaju ponašanje – najčešće deo interakcije sa majkom

III: Održavanje blizine sa izdvojenom figurom putem lokomocije i signala

- Oko 6.-7. meseca do kraja 2. godine
- Postoji izdvojena figura (ili više); shvatanje da majka postoji nezavisno
 - Opadaju pozitivne reakcije na druge ljude; strah od stranaca
- Samostalno kretanje deteta – kontrola blizine figure ali i istraživanje
- Dete svrsishodno organizuje ponašanje AV usmereno na ostvarivanje cilja
- Ponašanja: približavanje, praćenje, baza sigurnosti, majka kao utičište, privijanje; komunikativni signali za privlačenje pažnje i kontakta

IV: Formiranje ciljem usmerenog partnerstva

- Uzrast od 3. – 4. godine
- Shvatanje da majka ima sopstvena osećanja i motive; uvid u njene ciljeve i planove
- Partnerstvo: međusobno usklađivanje i pravljenje zajedničkih ciljeva i planova
- dolazi do smanjenja intenziteta i učestalosti ponašanja
 - menja se način ispoljavanja – kontakt očima, afektivna komunikacija, razgovor
 - Zajednički plan odvajanja i povratka
 - Strah od nepoznatih prerasta u stidljivost, ignorisanje
 - Boravak sa vršnjacima i nepoznatim (prijateljskim) odraslim

Dalji razvoj....

- Sistem AV aktivan i značajan tokom celog života
- Sve složeniji oblici ispoljavanja, promena odnosa sa drugim sistemima, promena uslova koji aktiviraju/prekidaju ponašanje, nove figure AV...
- Vežanost za prijatelje u adolescenciji
- Partnerska vežanost

Individualne razlike: obrasci vezanosti

- Mary Ainsworth
- „strana situacija“
 - Ravnoteža AV i istraživanja: majka kao baza sigurnosti
 - 1. odlazak majke; 2. povratak majke
- Karakteristična organizacija ponašanja u stranoj situaciji
- Tri obrasca vezivanja, kasnije dodat i četvrti
- Odnose se na detetov doživljaj dostupnosti majke i organizaciju ponašanja prema majci
- Sigurni 65%, izbegavajući 21% ambivalentni 10-14%

Individualne razlike: obrasci vezanosti

U prisustvu

SIGURNI: slobodno istraživanje, kontakt, majka kao sigurna baza

IZBEG: istražuje s malo kontakta, ne koristi bazu

AMBIV: Uznemireni, ne istražuju, u stalnom kontaktu

odlazak

Prekid istraživanja, uznemirenost

Slaba uznemirenost, uteha stranca

Vrlo uznemireni

povratak

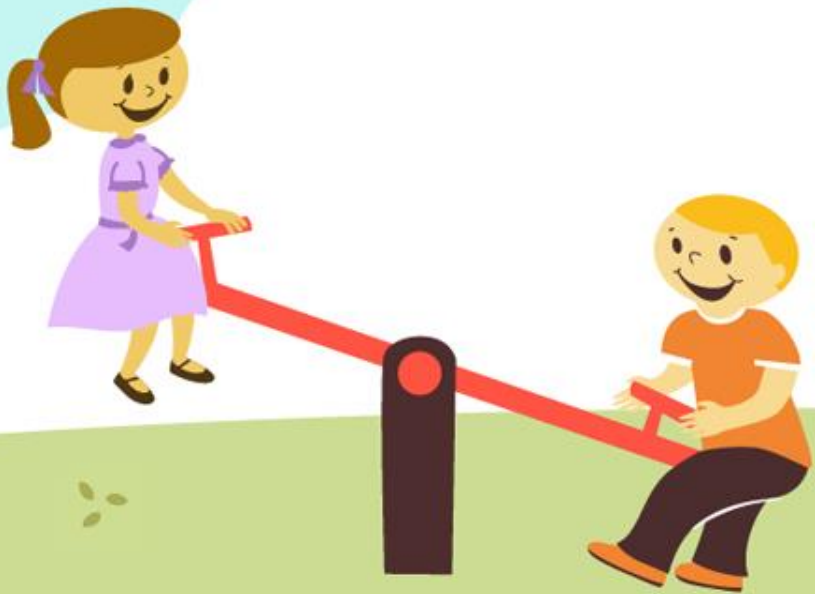
Radost, uz osmeh i vokalizaciju, kontakt pa istraživanje

Ignorišu majku, pažnja na igračkama, nekad se odguruju od majke, otvoreno neprijateljski

Ne umiruje ih povratak, istovremeno traže i odbijaju kontakt, nekad uz bes; ne nastavljaju istraživanje

Unutrašnji radni model

Unutrašnji radni model sebe i drugog

- „Mali eksperimenti u glavi“
- Kognitivno-afektivna struktura razvijena na osnovu svakodnevnih interakcija u dijadi
- Svesna / nesvesna pravila organizacije informacija i iskustava značajnih za odnos vezanosti
- Organizuju interpretaciju i planiranje ponašanja u interakciji sa figurom vezanosti
- Mentalne reprezentacije
- Radni – dinamičke reprezentacije
- Model – konstrukcija, razvoj reprezentacija
 - URM moraju biti tačni, fleksibilni i unutrašnje konzistentni, ažurirani

URM

- Model sebe, model drugog i model odnosa
- Proces formiranja URM počinje krajem prve godine, a završava se tokom druge i treće
- Relaciono specifični, zasnovani na konkretnom iskustvu sa datom osobom
- Odražavaju očekivanja od ponašanja te osobe
- U osnovi individualnih razlika, različitih obrazaca
- Operacionalizovani kao dimenzije anksioznosti i izbegavanja
- Relativno stabilni i trajni

Četvorokategorijalni model individualnih razlika

	Model sebe – anksioznost	
	pozitivan	negativan
Model pozitivan drugih odbacivanje	SIGURAN OBRAZAC Bliskost i autonomija	PREOKUPIRANI OBRAZAC Ambivalentan, visoka zavisnost, pripadanje
negativan	IZBEGAVAJUĆI OBRAZAC Poricanje vezanosti, odbacivanje, naglašena nezavisnost	BOJAŽLJIVI OBRAZAC Strah od vezivanja, izbegavanje

RAZVOJ AV: Vežanost za prijatelje

- Karakteristična za adolescente
- Da li je vršnjački/prijateljski odnos – odnos vežanosti?
 - Jeste ako se prijatelji koriste kao baza sigurnosti!
- Istraživanja potvrđuju da postoji vežanost za prijatelje
- Značajno veći broj sigurno vežanih za prijatelje u odnosu na sigurno vežane za roditelje

Partnerska vezanost

- Teorija afektivne vezanosti kao okvir za razumevanje usamljenosti i ljubavi odraslih
- Hazan & Shaver
- Moderna evolucionarna teorija – nesigurni obrasci obezbeđuju reproduktivne strategije adekvatne za date uslove i dostupnost partnera
- Partnerska ljubav kao uzajamno funkcionisanje tri sistema ponašanja: afektivnog vezivanja, brizi i seksualnosti
- Individualne razlike u partnerskoj vezanosti analogne razlikama u vezanosti deteta za majku
 - Posledica očekivanja nastalih na osnovu iskustava u odnosu primarne vezanosti

Prenošenje obrazaca vezanosti sa roditelja na decu

- Transgeneracijski pristup
- Obrazac vezanosti roditelja prenosi se na novu generaciju dece – na obrazac koji dete razvija prema roditelju
- Zasnovano na URM – trajni, stabilni i otporni
- M. Mejn: poredila vezanost dece (strana situacija) i njihovih roditelja kao dece (AAI).
 - Značajna podudarnost obrazaca vezanosti između dve generacije:
 - Sigurni roditelji – sigurna deca
 - Odbačeni roditelji – izbegavajuća deca
 - Preokupirani roditelji – ambivalentna deca

Primeri instrumenata: izvod iz AAI

- Za početak, možete li mi pomoći da se malo orijentišem u pogledu vaše porodice – ko je sve činio članove vaše uže porodice i gde ste živeli?
- Volela bih da mi sada opišete svoj odnos sa roditeljima u vreme kada ste bili malo dete, počevši od najranijih sećanja.
- Možete li mi navesti pet prideva ili izraza koji opisuju vaš odnos sa a) majkom / b) ocem tokom detinjstva? Ja ću ih zapisivati, a onda ćemo se vratiti na njih da mi navedete sećanja ili iskustva zbog kojih ste odabrali svaki od njih.
- S kojim roditeljem ste bili bliži i zašto?
- Kada ste bili uznemireni kao dete, šta biste radili i šta bi se dogodilo? Možete li mi navesti neke specifične događaje kada ste bili emotivno uznemireni? Fizički povređeni? Bolesni?
- Možete li mi opisati svoje prvo odvajanje od roditelja?
- Da li ste se ikada osećali odbačeno dok ste bili dete? Šta ste tada radili i da li mislite da su vaši roditelji shvatali da vas odbacuju?
- Da li su vam roditelji ikada pretili – radi kazne ili u šali?
- Šta mislite kako su u celini vaša rana iskustva uticala na vašu ličnost sada kada ste odrasli? Da li ima nekih aspekata koje smatrate smetnjama u svom razvoju?
- Zašto mislite da su se roditelji u vreme vašeg detinjstva ponašali na način na koji su to činili?
- Da li je, dok ste bili dete, bilo drugih odraslih osoba sa kojima ste bili bliski kao sa roditeljima?
- Da li ste doživeli gubitak roditelja ili druge voljene osobe, u detinjstvu ili u odraslo doba?
- Da li je bilo mnogo promena u vašem odnosu s roditeljima između detinjstva i kasnije u odraslo doba?
- Kakav je sad vaš odnos sa roditeljima?

Primeri instrumenata: RQ

- A. Lako mi je da budem emotivno blizak sa drugima. Osećam da je u redu što se oslanjam na njih i oni na mene. Ne brinem se da ću ostati sam ili da me drugi neće prihvatiti.
- B. Ne osećam se prijatno u bliskim odnosima s drugima. Želim emotivno bliske odnose, ali mi je teško da imam potpuno poverenje u druge ljude ili da se oslanjam na njih. Plašim se da ću biti povređen ako dozvolim sebi da postanem suviše blizak sa drugima.
- C. Želim da budem u potpunosti emotivno blizak sa drugima, ali mi se često čini da drugi nisu spremni da budu bliski sa mnom onoliko koliko bih ja to hteo. Ne osećam se dobro bez bliskih odnosa, ali se brinem ponekada da me drugi ljudi ne cene onoliko koliko ja cenim njih.
- D. Osećam se dobro bez bliskih emotivnih odnosa. Meni je veoma važno da budem nezavistan i samodovoljan. Radije se ne oslanjam na druge i ne volim da se drugi oslanjaju na mene.

Primeri instrumenata: RSQ

- 1. Teško mi je da se oslanjam na druge ljude.
- 2. Veoma mi je važno da se osećam samostalno.
- 3. Lako mi je da budem emotivno blizak sa drugima.
- 4. Brinem se da ću biti povređen ako dozvolim sebi da postanem suviše blizak s drugima.
- 5. Dobro se osećam bez bliskih emotivnih odnosa.
- 6. Želim da budem u potpunosti emotivno blizak s drugima.
- 7. Brinem se da ne ostanem sam.
- 8. Osećam se dobro kada se oslanjam na druge ljude.
- 9. Teško mi je da drugima u potpunosti verujem.
- 10. Osećam se dobro kada se drugi ljudi oslanjaju na mene.
- 11. Brinem se da me drugi ljudi ne cene onoliko koliko ja cenim njih.
- 12. Veoma mi je važno da se osećam samodovoljno.
- 13. Više volim da se drugi ljudi ne oslanjaju na mene.
- 14. Ne osećam se prijatno kada sam blizak s drugima.
- 15. Smatram da drugi ljudi nisu spremni da budu onoliko bliski koliko bih ja to hteo.
- 16. Više volim da se ne oslanjam na druge.
- 17. Brinem se da me drugi ljudi ne prihvataju.

Primeri instrumenata: ECR-sr

- Više volim da ne pokazujem kako se osećam duboko u sebi.
- Plašim se da će bliske osobe prestati da me vole.
- Volim da s drugima podelim svoje misli i osećanja.
- Često brinem da će bliske osobe prekinuti odnos sa mnom.
- Teško mi je da dopustim sebi da zavisim od bliskih ljudi.
- Često brinem da me bliske osobe zapravo ne vole.
- Osećam se prijatno kada sam blizak/bliska s drugima.
- Često brinem da bliskim osobama neće biti stalo do mene kao što je meni do njih.
- Nije mi prijatno da drugima “otvaram dušu”.
- Često poželim da su osećanja bliskih osoba prema meni jednako jaka kao i moja osećanja prema njima.
- Više volim da ne budem previše blizak/bliska s drugima.
- Mnogo brinem za svoje odnose.
- Postaje mi neprijatno kad neko poželi da se mnogo zbliži sa mnom.
- Kada nisam u kontaktu s osobama koje su mi važne, brinem da bi s nekim drugim moglo da im bude bolje.
- Poprilično mi je lako da se zbližim s nekim.
- Kad bliskoj osobi pokažem šta osećam prema njoj, bojim se da ona neće osećati isto prema meni.
- Nije mi teško da se zbližim s nekim.
- Retko brinem da bi neka osoba koja mi je bliska mogla da prekine odnos sa mnom.
- Obično s bliskim osobama razgovaram o svojim problemima i brigama.
- Neke bliske osobe me čine nesigurnim/nesigurnom u sebe.

Primeri instrumenata: Ippa

- Moja majka poštuje moja osećanja
- Osećam da moja majka dobro obavlja svoju majčinsku ulogu.
- Voleo bih da je moja majka drugačija.
- Moja majka me prihvata onakvog kakav sam.
- Kada me nešto brine, volim da saznam šta o tome misli moja majka.
- Nema nikakve koristi od toga da pokažem majci šta osećam.
- Moja majka ume da prepozna kada sam uznemiren zbog nečega.
- Kada razgovaram s majkom o svojim problemima, osećam se posramljeno ili glupo.
- Moja majka suviše mnogo očekuje od mene.
- Lako se uznemirim, kada sam u blizini moje majke.
- Imam mnogo više briga nego što to moja majka naslućuje.
- Kada oko nečega diskutujemo, moju majku interesuje šta ja mislim.
- Moja majka ima poverenja u moje mišljenje.
- Moja majka ima svoje probleme, tako da je ne opterećujem sa mojim problemima.
- Moja majka mi pomaže da sebe bolje razumem.
- Govorim svoje probleme i brige mojoj majci.
- Ljut sam na svoju majku.

Primeri instrumenata: upipav

Sećam se da mi je u detinjstvu nedostajao neko blizak kome bih se uvek mogao poveriti.

Kada bi me napustio neko koga volim, ne bih više umeo da se radujem.

Čovek mora da nauči da bude jedina podrška samome sebi u svim teškim trenucima.

Često se pitam o čemu misle i šta osećaju drugi ljudi.

Teško mi je da budem spontan u odnosu s drugima.

Kada sam uznemiren ili zabrinut, znam od koga mogu da dobijem utehu i razumevanje.

Dešava mi se da teram inat onima koji me povređuju.

Mislim da su moji roditelji mnogo grešili u odnosu sa mnom.

Teško podnosim duže razdvajanje od dragih osoba.

Dobro je biti oprezan čak i sa svojim prijateljima.

Volim da čitam psihološku literaturu ili članke u novinama tog tipa.

Ponekad osećam da nisam dostojan ljubavi.

Postoje osobe sa kojima mogu da podelim sva osećanja i razmišljanja.

Ako me izneveri osoba kojoj verujem, nastojim da joj vratim istom merom.

Kada se setim nekih događaja u mojoj porodici, obuzme me bes.

U mom životu postoje osobe bez kojih ja ne bih mogao da postojim.

Ako pokažeš slabost pred drugima, oni će to sigurno zloupotrebiti.

Kada me neko nervira, pokušavam da razumem zašto tako reagujem.

Nema mnogo toga čime bih mogao da se ponosim.

Najvažnije mi je da imam nekoga ko može da me razume, uteši i ohrabri.